

Висновки з даного дослідження. Таким чином, ринок нерафінованої соняшникової олії в Україні на перший погляд вважається нормальним для конкуренції, а також задовольняє умовам безпеки конкуренції. На ринку працюють більше 30 підприємств, але більшість з них входять до складу великих компаній (холдингів) і спостерігається подальше укрупнення цих компаній та збільшення присутності їх на ринку. Все це дає можливість агрохолдингам за рахунок концентрації капіталу, знижувати собівартість продукції, модернізувати матеріально-технічну базу підприємств олійно-жирової галузі, впроваджувати інноваційні технології, але при цьому вони диктують свої умови як на ринку сировини, так і на ринку готової продукції, а, отже, регулюють рентабельність виробництва і знижують вплив конкурентів.

Процеси поглинання холдингами підприємств з виробництва соняшникової олії відповідають прогнозам щодо подальшої консолідації в олійно-жировій промисловості, що дозволить досягти компаніям-гігантам світового лідерства, перш за все, за рахунок створення виробництв повного циклу.

Література

1. Про захист економічної конкуренції. – Закон України від 11.01.2001р. № 2210-III [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>.
2. Воронов А. Конкуренция в XXI веке / А. Воронов // Маркетинг. – № 5. – 2001. – С. 16-24.
3. Краснікова Л.І. Аналіз стану монополізму в Україні: економічний підхід / Л.І. Краснікова, Ю.О. Замрій // Економіка України. – № 5. – 2005. – С. 124-136.
4. Листопад В.Л. Масложировая отрасль Украины: четыре года независимости от ВТО / В.Л. Листопад // Масложировой комплекс. – № 4. – 2012. – С. 26-31.
5. Листопад В.Л. Стратегия и тактика компаний на украинском рынке подсолнечного масла / В.Л. Листопад // Масложировой комплекс. – № 1. – 2012. – С. 23-28.
6. Салькова І.Ю. Оцінка рівня конкуренції ринку олії в Україні / І.Ю. Салькова // Економіка і регіон. – № 4. – 2009. – С. 87-90.
7. Тимошенко Л.М. Розвиток світового ринку рослинних олій та перспективи участі на ньому України / Л.М. Тимошенко, О.В. Пирог, А.П. Кухаренко // Економічний простір. – 2008. – № 13. – 2008. – С. 26-37.
8. Черевко Г. Агрохолдинги як нові організаційні форми крупно товарного господарювання в агробізнесі України / Г. Черевко // Аграрна Економіка. – 2012. – № 1-2. – С. 32-40.
9. Шипуліна В.О. Дослідження формування рівня конкурентоспроможності підприємства за умов мінливою кон'юнктури ринку / В.О. Шипуліна, В.О. Майборода // Вісник Хмельницького Національного Університету. – 2010. – № 4. – С. 234-242.

УДК 336.02

Ревун К.І.,
здобувач кафедри державного і муніципального управління
Тернопільський національний економічний університет

ВИКОРИСТАННЯ ВАЖЕЛІВ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ У ПОДОЛАННІ ДИСБАЛАНСІВ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Постановка проблеми. Процеси, які сьогодні протікають у світовому господарстві сприяють переосмисленню ролі держави. Акценти зміщуються з формування економіки попиту на підтримку моделі економіки пропозиції, яка в найкращій мірі може мобілізувати конкурентні переваги національної економіки. Україні, в умовах дефіциту зовнішніх фінансових вливань, несприятливої кон'юнктури для товарів традиційного українського експорту, доводиться мобілізувати внутрішній ресурсний потенціал та підтримати національного товаровиробника, щоб підвищити стійкість, зменшити залежність від зовнішніх шоків та фінансових потрясінь. В такій економіці держава повинна переглянути свої пріоритети в сфері макроекономіки. Мова повинна йти про підвищення схильності до заощаджень та довгострокового інвестування, зниження залежності економіки від кон'юнктури зовнішніх ринків, створення інститутів розвитку, створення конкурентних правил гри для реального сектору.

Тому науковий і прикладний інтерес представляють питання характеру трансформацій і модернізації державного впливу на економіку з метою стабілізації розвитку, подолання існуючих інституційних, секторальних дисбалансів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато вітчизняних та зарубіжних економістів вважають, що саме фіскальні важелі можуть вирішити питання адекватності системи державного регулювання з реальним рівнем розвитку фінансового сектору. В рамках даної наукової публікації варто відзначити роботи вітчизняних і російських учених у формуванні оптимальних фінансових і кредитних відносин в контексті стабілізації економічного розвитку, а саме праці: Андрущенко В., Белінської Я., Василика О., Запатріної І., Крисоватого А., Лисицького В., Ларіонової І., Луніної І., Лютого І., Львовичкіна С., Опаріна В., Савлука М., Суторміної В., Федосова В., Філіпенка А., Фоміна О., Юрія С., Черничко Т. та ін.

Так, Белінська Я.В. дуже слушно відзначає, що для забезпечення сталого розвитку фінансова система повинна створити підґрунтя для підвищення конкурентоспроможності агентів економічної діяльності на основі фінансового стимулювання інновацій, зростання рівня насиченості економіки фінансовими активами та послугами, залучення прямих іноземних інвестицій [1, с.73].

Мищенко В. І. вважає, що саме фіскальні важелі можуть підтримувати стабільність фінансової системи і запобігати циклічним коливанням національної економіки [2].

Черниченко Т.В. в монографії «Формування сталого економічного розвитку на основі стабілізації фінансово-кредитних відносин» (2012 р.) вперше піднімає проблему оптимального узгодження фінансових та кредитних важелів у забезпеченні пропорційного розвитку національної економіки [3, с.7].

Визначаючи безперечний вклад даних науковців, слід відмітити, що нині актуалізуються питання відпрацювання технологій завчасного попередження виникнення структурних дисбалансів саме через важелі фінансової політики.

В науковій літературі набуває популярності так званий пруденційний підхід до реалізації інструментарію державного регулятивного впливу на економіку, який передбачає забезпечення стабільності шляхом подолання дисбалансів на мікро- і макрорівні за допомогою фінансового сектору. Характерною рисою макропруденційного підходу є націленість на запобігання системним ризикам, забезпечення раціонального розміщення та ефективного використання фінансових ресурсів. Поставлені цілі досягаються шляхом застосування пруденційних заходів за такими напрямками: нарощування довгострокових інвестицій в реальний сектор та фінансування вітчизняного фінансового ринку; реформування інституційних засад фінансового регулювання; підвищення фінансової стійкості фінансових установ; посилення антициклічного характеру регулювання [4]. Такі заходи, як свідчить досвід зарубіжних країн, має характер пруденційного нагляду. Це дає можливість запобігати системним ризикам; оптимізувати кількість фінансових установ (за рахунок виходу з ринку неплатоспроможних компаній); збільшити частку активів небанківських фінансових установ у загальній структурі активів; досягнути транспарентності в їх діяльності; збільшити довіру до них населення [5].

Постановка завдання. Виходячи з вище сказаного, вважаємо за доцільне в рамках даної наукової публікації оцінити функціональні можливості державного регулятивного впливу на економіку через важелі фінансової політики. Розробити рекомендації щодо оптимізації їх використання в питаннях забезпечення макроекономічної стабільності, попередження структурних дисбалансів, стимулювання конкурентоспроможності національної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основним в теорії «економіки пропозиції» було заперечення маніпулятивної фіскальної політики та існуючої системи прогресивного оподаткування як такої, що негативно впливає на ділову активність, оскільки не стимулює заощаджень та інвестицій, зумовлює нераціональний розподіл факторів виробництва, перерозподіл національного доходу між виробництвом та споживанням на користь останнього, стає причиною приховування доходів, призводить до поглиблення процесів тінізації економіки.

Сучасна інтерпретація «економіки пропозиції» лежить в площині формування «нової економіки» [6, с.54], основними параметрами якої є: поглиблення процесів інтеграції та транснаціоналізації; пріоритетний розвиток фінансової сфери у забезпеченні економічного зростання; посилення значення екологічного фактору в збереженні можливостей суспільства до розширеного відтворення.

Досвід розвинених країн підтверджує, що саме випереджальні темпи розвитку фінансової системи щодо реального сектору економіки забезпечують спроможність економіки до стійкого зростання. Разом з тим, і надмірне пришвидшення темпів розвитку фінансової системи, і штучні обмеження на шляху її розвитку формують потенціал системних ризиків, що вимагає контролю за координуваністю темпів розвитку фінансового і реального секторів економіки [1, с.73]. В країнах ЄС такий контроль реалізується через систему антикризових заходів [7], які передбачають: наднаціональне узгодження антикризових програм; обмеження емісії деривативів; регламентування фінансових рейтингів; оподаткування міжнародних валютних потоків, створення міжнародних резервів для регулювання фінансового, нафтового і зернового ринків; підтримку інституційних перетворень, які є пріоритетними над грошовими вливаннями, останні не завжди сприяють зростанню інвестицій, а можуть використовуватися банками для поповнення стабілізаційного антикризового фонду.

В Україні відповідно до програми економічних реформ «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» [8], щорічного послання Президента України до Верховної Ради України [9], прогнозних і програмних документів економічного та соціального розвитку

України на 2013-2014 рр. передбачено, що подолання структурних дисбалансів повинно відбуватися за рахунок підвищення стійкості фінансового сектору та відновлення активної динаміки кредитування; збільшення частки внутрішніх довгострокових ресурсів у національній валюті в загальному обсязі зобов'язань фінансових установ і частки довгострокових кредитів, наданих на розвиток пріоритетних напрямів економіки, в загальному обсязі активів фінансових установ; здійснення стимулюючої монетарної політики і на цій основі забезпечення збалансованого економічного зростання у середньостроковій перспективі, досягнення передбачуваності курсової динаміки та мінімізації спекулятивних тенденцій у цій сфері.

Для подолання існуючих відтворювальних та секторальних дисбалансів розвитку національної економіки необхідно поєднати інструментарій фінансової політики (бюджетної, податкової, грошової, кредитної, цінової, митної, валютної). При цьому акцент повинен ставитися на важелях фінансового регулювання, зокрема, на формуванні механізму аналізу, контролю та моніторингу системних ризиків; виявленні вразливих секторів фінансової системи й каналів поширення кризових явищ між ними; скоординованості заходів пруденційного нагляду України з відповідними заходами зарубіжних країн; удосконаленні трансмісійного монетарного механізму на основі активізації дії його кредитного каналу та посилення дієвості дисконтної політики. В короткостроковому періоді необхідно дотримуватися рекомендованих коридорів фінансової безпеки в реалізації важелів фіскальної політики, мінімізувати ризики ухилення від сплати податків (табл.1).

Таблиця 1

Рубрикатори подолання дисбалансів через важелі фінансової політики

Важелі бюджетної політики	Важелі податкової політики
<ul style="list-style-type: none"> • утримання граничного обсягу дефіциту державного бюджету в межах 3 % ВВП; • утримання обсягу державного боргу на рівні не більш як 31 %ВВП; • перерозподіл ВВП через зведений бюджет на рівні, що не перевищує 30%; • фінансування дефіциту спеціального фонду державного бюджету за рахунок кредитів (позик), що залучаються державою від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних проектів; • фінансування дефіциту загального фонду державного бюджету шляхом здійснення внутрішніх запозичень; • надання державних гарантій в обсязі, що не перевищує 3 %ВВП для кредитування інвестиційних програм (проектів) на об'єктах, що мають загальнодержавне значення; • вжиття заходів до проведення активних операцій, пов'язаних з управлінням державним боргом та ліквідністю єдиного казначейського рахунка, у межах граничного обсягу державного боргу на кінець бюджетного періоду; • управління ризиками, пов'язаними з державним боргом та наданням державних гарантій; • забезпечення економічно об'ґрунтованого підвищення мінімальної заробітної плати; • встановлення розміру прожиткового мінімуму та соціальних гарантій, які визначаються на його основі, з урахуванням зростання показників реального сектору економіки та індексу споживчих цін; • підвищення якості та ефективності здійснення видатків розвитку бюджету шляхом спрямування на реалізацію інвестиційних проектів з урахуванням результатів оцінки їх економічної ефективності. 	<ul style="list-style-type: none"> • зміна ставок оподаткування, визначених в абсолютних значеннях, з урахуванням індексів споживчих цін, індексів цін виробників промислової продукції щодо деяких податків і зборів; • встановлення об'єктивних критеріїв, вимог щодо надання податкових пільг; • удосконалення механізмів протидії ухиленню від сплати податків та зменшенню податкових зобов'язань; • розширення бази обкладення податком на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, для зміцнення фінансової основи місцевих бюджетів; • запровадження податку на багатство та розкіш; • підвищення ставок плати за користування надрами; • запровадження механізмів трансфертного ціноутворення; • адаптація податкового законодавства України до законодавства Європейського Союзу; • підписання конвенцій про уникнення подвійного оподаткування з іншими державами; • якісне обслуговування платників податків із застосуванням новітніх технологій, спрощення документообігу, мінімізація витрат часу представників бізнесу на спілкування з державою.

Примітка: побудовано на основі [8 - 10].

Попередження структурних дисбалансів повинно лежати в площині взаємного узгодження важелів фіскальної політики з стимулюючими та регулюючими заходами в монетарній сфері, сфері фондового ринку для подолання розриву між фінансовим і іншими секторами економіки, спрямування фінансових ресурсів через фіскальні й структурні механізми та інструменти; за рахунок:

– нівелювання ризиків цінової нестабільності шляхом контролю обсягу монетарної бази, запобігання різким валютно-курсним коливанням, зниження відсоткових ставок як складника витрат на виробництво продукції; використання практики держзамовлення та формування державних резервів з метою впливу на ринкову кон'юнктуру; заохочення конкуренції у сфері роздрібною торгівлі та недопущення монополізації роздрібних ринків; здійснення прозорої та контрольованої тарифної політики; стимулювання видів економічної діяльності, пов'язаних з імпортозаміщенням та енергозбереженням;

– ліквідації структурних дисбалансів ліквідності за рахунок використання механізмів довгострокової дії (обов'язкові резерви, купівля-продаж державних цінних паперів) та короткострокової дії (тендери з підтримки ліквідності, операції репо, розміщення депозитних сертифікатів);

– розширення переліку застави, яка оголошується під час проведення тендерів з рефінансування, та збільшення термінів підтримки ліквідності банків;

– сприяння формуванню умов для зниження реальної вартості кредитних ресурсів; удосконалення законодавства із захисту прав кредиторів і споживачів фінансових послуг, поліпшення інвестиційного клімату, покращення судової практики розгляду кредитних спорів;

– підвищення курсової гнучкості гривні на основі її узгодження з темпами економічного зростання, рівнем конкурентоспроможності вітчизняної продукції;

– збереження стабілізаційних можливостей міжнародних резервів як у частині підвищення курсової гнучкості гривні, так і певного покриття валютних ризиків за рахунок диверсифікації складу міжнародних резервів НБУ; подальшого розвитку й упровадження в обіг інструментів страхування валютних ризиків; концентрації зусиль на зниженні доларизації грошового обігу та збільшенні частки безготівкових розрахунків;

– надання монетарних стимулів, підвищення рівня капіталізації банків, покращення якості їх кредитного портфеля, удосконалення законодавчої бази, що регулює кредитну діяльність, стимулювання заощаджувальної активності населення;

– формування ефективного та прозорого біржового ринку цінних паперів та інших фінансових активів завдяки консолідації біржової системи України, що матиме стандартизовані загальні правила укладання угод щодо операцій із цінними паперами та засоби телекомунікаційного зв'язку для забезпечення доступу учасників до торгів незалежно від місця їх проведення та отримання ними інформації щодо обсягів угод і цінових умов їх виконання.

Для забезпечення досягнення наведених вище цілей та підвищення функціональної спроможності важелів фінансової політики у подоланні структурних дисбалансів розвитку національної економіки та підвищення її конкурентоспроможності необхідно використувати усі наявні інституційні механізми та операційні важелі, забезпечувати послідовність і прозорість бюджетної, податкової, монетарної, інвестиційної політики, органічно поєднувати та взаємоузгоджувати дії органів виконавчої влади.

Висновки з даного дослідження. В умовах посилення ризиків фінансової дестабілізації і зовнішнього, і внутрішнього походження необхідно виробити портфель антикризових заходів, який буде реалізовуватися на рівні фінансового сектору і включатиме чотири блоки:

1) фіскальний, який міститиме заходи фіскального стимулювання, спрямовані на розширення внутрішнього попиту та зниження податкового навантаження на суб'єктів господарювання, на посилення інституційної спроможності держави в інвестиційній підтримці розвитку промислового і технологічного потенціалу для майбутнього зростання реальної економіки, розвиток людського потенціалу, який формуватиме нову якість економічного зростання;

2) монетарний, який базуватиметься на підтримці внутрішнього нагромадження капіталу, заміщенні зовнішніх ресурсів внутрішніми, диверсифікації механізмів рефінансування банківської системи, підтримці стійкості банківської системи;

3) валютний, який включатиме механізми страхування валютних ризиків, сценарне моделювання обмінних курсів, валютні інтервенції;

4) фондовий, який міститиме заходи щодо заохочення збільшення обсягів угод із фінансовими інструментами в організованому сегменті фондового ринку, ефективні механізми державних запозичень на внутрішньому ринку України шляхом реалізації інструментарію здійснення випуску державних середньострокових облігацій ощадної позики для фізичних осіб; випуску державних облігацій з плаваючою відсотковою ставкою, що враховуватиме темпи річної інфляції.

Врахування даних пропозицій сприятиме макроекономічній стабілізації, попереджатиме дисбаланси розвитку, забезпечуватиме цілісність розвитку України, її стійкість до фінансових потреб.

Література

1. Белінська Я.В. Механізм забезпечення фінансової стабільності: структура, інструменти, напрями розвитку/ Я.В.Белінська // Стратегічні пріоритети. – 2012. – № 1 (22). – С. 72-84.

2. Міщенко В.І. Основні напрями забезпечення стабільності фінансового сектору України в контексті глобалізаційних процесів / В.І. Міщенко, С.В. Міщенко // Фінанси України. – 2008. – № 5. – С. 56–69.
3. Черничко Т.В. Формування сталого економічного розвитку на основі стабілізації фінансово-кредитних відносин : монографія / Т.В. Черничко. – Львів: Львівська комерційна академія, 2012. – 368 с.
4. Белінська Я.В. Щодо формування макропруденційного підходу до управління фінансовою системою [Аналітична записка] [Електронний ресурс] / Я.В. Белінська, Є.О. Медведкіна. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/996/>.
5. Лук'янець О.В. Реформування фінансового регулювання та нагляду для забезпечення стійкості фінансової системи України [Електронний ресурс] / О.В. Лук'янець. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pprbsu/2011_31/11_31_19.pdf
6. Запатріна І.В. Бюджетний механізм економічного зростання : монографія / І.В. Запатріна. – К. : Ін-т соц-екон. стратегій, 2007. – 528 с.
7. Резнікова Н.В. Стабілізаційні програми ЄС як відповідь світовій фінансовій кризі [Електронний ресурс] / Н.В. Резнікова, М.М. Відякіна. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/knp/172/knp172_182-186.pdf
8. Про Національний план дій на 2013 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» / Указ Президента України № 128/2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.zhitomir-region.gov.ua/doc/komitet/04_up.pdf
9. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2013 році : Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К. : НІСД, 2013. – 576 с.
10. Про схвалення проекту «Основних напрямів бюджетної політики на 2014 рік» / Розпорядження КМУ від 27 березня 2013 р. № 213-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=374889&cat_id=374888.

УДК 338.242

Іляш Н.І.,
аспірант*
Національний інститут стратегічних досліджень

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ “РЕАЛЬНИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ”

Постановка проблеми. Реальний сектор економіки є невід'ємною частиною сучасних економічних систем, що відіграє головну роль в забезпеченні стійкого розвитку економіки та соціального добробуту держави. На сучасному етапі він займає ключові місця в економіці багатьох промислово розвинених країн. Так, для прикладу, на його частку припадає 54,5% ВВП у Великобританії, 57,1% – у Японії, 40% – у США та 68% – у Китаї. У економічній літературі його здебільшого трактують, як сукупність галузей економіки, які виробляють матеріальні та нематеріальні товари і послуги, за винятком фінансово-кредитних і біржових операцій, що відносяться до фінансового сектору економіки. Однак, на сьогодні не існує чітко визнаного поняття реального сектора економіки, що значно знижує рівень ефективності механізмів державного регулювання пропорцій у базових видах економічної діяльності та розвитку держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Якщо не враховувати численні макроекономічні дослідження, результатом яких стали класичні та неокласичні теорії капіталу і праці, то чи не вперше поняття реального сектору, а точніше – реального капіталу, згадується у працях К. Маркса, який диференціював капітал за ознакою участі у виробничому процесі на виробничий реальний капітал (створює додану вартість у процесі виробництва) та фіктивний (не бере участі у створенні суспільного продукту) [1, с. 96]. Проблемаам, пов'язаним із дослідженням поняття реального сектору економіки, присвячені також праці таких відомих вітчизняних науковців, як: Г. Вечканов, С. Любимцева, А. Семенов, Н. Юрків та ін. Разом з тим, незважаючи на значний доробок вчених, існує необхідність у вдосконаленні інституціонально-правових та сутнісно-типологічних підходів щодо визначення категорії реального сектору економіки.

* Науковий керівник: Васильців Т.Г. – д.е.н., професор